

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І
АРХІТЕКТУРИ
КАФЕДРА ЖИВОПИСУ І КОМПОЗИЦІЇ**

На правах рукопису

Кваліфікаційна магістерська робота

за темою:

«ПУСТЕ-ПОРОЖНЄ»

Виконала: Студентка 6 курсу,
Галузь знань:
02 Культура і мистецтво
Спеціальність 023
Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво,
реставрація

Чаркіна Марія Андріївна

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент

Козак Тетяна Валентинівна

Керівник майстерні: Цугорка Олександр
Петрович

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціал)

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕМИ	6
1.1. Абсурд матеріального світу.....	6
1.2. Алгоритм в образотворчому мистецтві.....	7
Висновки першого розділу.....	9
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ОБРАЗУ	10
2.1. Композиційне розміщення зображення на листі та передача характеру форми предметів і їхніх пропорцій.....	10
2.2. Детальна прописка форм предметів та синтез - підведення підсумку творчого проекту.....	11
Висновки до другого розділу.....	13
ВИСНОВКИ	14
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	15
ДОДАТКИ	16

ВСТУП

Актуальність теми. З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, матеріальні цінності для багатьох людей почали здаватися дріб'язковими та абсурдними. Речі, яким раніше надавали велике значення, втратили свою важливість перед обличчям життя і смерті, втрат і глибоких змін у світогляді. Тема зміни понять і сенсів у звичних речах розкриває, як із плином часу чи під впливом подій звичні предмети набувають нового значення або, навпаки, втрачають свою вагу. У сучасному мистецтві художники нерідко зображають порожнечу матеріального світу, його неспроможність знайти справжній сенс у реальності, де основні цінності змістилися. Через те, що основні цінності зміщаються, звичні речі постають у новому світлі, символізуючи зміну життєвих орієнтирів.

Сучасні художники все частіше досліджують залежність людини від матеріального, критикуючи й висміюючи нашу прив'язаність до речей. У роботах підіймається питання прагнення до стабільності і безпеки через володіння, проте цей зв'язок виявляється ілюзорним. Так, Люсіан Фрейд у своїх портретах підкреслює невблаганне старіння тіл, показуючи марність прагнення до вічного матеріального. Зображення оголеного й вразливого людського тіла нагадують про крихкість і тимчасовість матеріального, яке не здатне дарувати справжнє відчуття стійкості.

На полотнах відомих митців часто з'являлися зображення покинутих будівель, розбитих предметів, побутових речей, що втратили своє значення. Наприклад, Джорджо де Кіріко – італійський художник, який заснував метафізичний живопис, зображав пусті міські простори та архітектурні об'єкти, які здаються позбавленими життя і людської присутності. Його роботи натякають на пустоту матеріального світу.

Для підкреслення основної ідеї митець має вдало використовувати всі можливі засоби – колористику, композицію, масштабність образів, світлотінь. У композиції «Пусте-порожнє» акцент на предметах, які відображають тему

втрати сенсу і пошуку нових цінностей. Композиція включає різні масштаби елементів, узгоджені з їхньою смисловою вагою. Люди стоять серед звичайних побутових речей, що нагадують декорації в театрі абсурду. Тут є натяк на хиткість людської прив'язаності до матеріального світу та ілюзорність його важливості.

У своєму житті ми керуємось різними цінностями, завдяки яким робимо вибір. Цінності діють як пробний камінь для визначення того, що добре, а що погано, що правильно, а що неправильно. Цінності також визначають, що є красивим і потворним, і навіть те, що правда, а що брехня. Дане значення приймає свою протилежність. Це означає, що ми визначаємо цінності, коли робимо вибір. Немає жодних значень після встановлення. Самі роблячи вибір, ми виявляється творцями цінностей – створюючи нові цінності, ми часто ламаємо старі цінності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні сучасного мистецтва, що у час війни втрата значущості речей відкриває справжню цінність нематеріального – людських стосунків, свободи та пам'яті та створити власну творчу роботу.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз теоретичних засад досліджуваної проблеми.
2. Охарактеризувати композицію, розкрити сюжет та символіку образів у дипломному проєкті «Пусте-порожнє».
3. Створити творчий проєкт «Пусте-порожнє».

Об'єкт дослідження: дослідження залежності людей від матеріальності.

Предмет дослідження: образність творчій роботі у «Пусте-порожнє».

Методологічну основу дослідження складає комплекс загально - та конкретнонаукових методів і підходів для вирішення поставлених завдань. При опрацюванні наукової літератури був використаний ретроспективний аналіз, що дало змогу окреслити загальний ступінь розробленості проблематики дослідження. Компаративний метод був використаний при порівнянні композицій та концепцій творів.

Новизна дослідження полягає у тому, що подальшого розвитку набуло переосмислення сучасних художників цінності, що є красивим і потворним, і навіть те, що правда, а що брехня. Дане значення приймає свою протилежність.

Теоретичне і практичне значення роботи. Теоретичні аспекти даного дослідження можуть бути використані при написанні наукових праць, навчальних програм і проєктів з культурології, історії мистецтв, мистецтвознавства. Практичне значення полягає у використанні на курсах з історії мистецтв та мистецтвознавства.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Робота містить 2 додатків. Загальний обсяг становить 23 сторінок, із них – 14 сторінок основного тексту. Список використаної літератури нараховує 5 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕМИ

1.1. Абсурд матеріального світу

Диптих, що поєднує натюрморт і алегоричну сцену, досліджує тему матеріального світу та його впливу на людські цінності й сенси життя.

Натюрморт: складається з предметів вишуканості, серед яких є блюдо, витончена блискуча пляшка, деформована ложка, рукавички з візерунком і кувшин. Різноманіття фактур дає можливість глядачу зануритись у красивий світ матеріального достатку.

Масштабність елементів в натюрморті зображено не випадково. Великий розмір предметів відображає ту значущість, яку ми надаємо матеріальному світу.

Тло картини пухте, рівномірно пофарбоване в теплий відтінок білого, що виглядає чисто поруч з наповненими деталями об'єктами. Чіткі, виразні силуети підкреслюють образність і надають предметам енергійної, живої активності.

У верхній частині композиції розташований кувшин, на якому видніється відображення, поки як привид, другої картини.

Абсурдна сценка з двома жіночими фігурами: зображений сюжет на основі приказки “переливати з пустого в порожнє”. (займатись марною справою). Дві дівчини в простому одязі стоять у воді на фоні умовного пейзажу і переливають чашками воду через паркан. Композиція спростовує значущість величезного натюрморту, вказуючи на безсенсовість матеріальних речей і втрату прив'язаності до предметів милування та насолоди.

Дві частини диптиха контрастують одна на тлі іншої, показуючи різний погляд на одну тему, гармонійно поєднані спільним задумом . Це певна алегорія абсурдності матеріального світу.

1.2. Аллегорія в образотворчому мистецтві

Аллегорія – це художній прийом у літературі та мистецтві, що виражається в інакомовному представленні загальної ідеї через образи з реального життя.

Основна задача прийому у порівнянні одного явища з іншим. Аллегорія тісно пов'язана з символом, міфом та знаком. На відміну від символу, аллегорія має сталі, незмінні значення. Вона не обмежує художнього змісту твору, додаючи образу новий підтекст: з одного боку, конкретизує абстрактні ідеї, а з іншого – узагальнює зображення предметів.

Персоніфікація - поширений різновид аллегорії: зображення фігури з конкретними атрибутами, що пояснюють її зміст. Система традиційних атрибутів покликана передавати асоціації з певними ідеями. (Аллегорія миру – фігура з голубом; Перемоги – антична богиня перемоги Ніка, або богиня Афіна Паллада, чи бога Марса, солдата з типовими атрибутами: зброєю, прапорами, трофеями тощо).

Аллегорія тісно пов'язана з таким літературним жанром, як притча. Під час формування культової міфології зароджується цей прийом, що утворюється з багатьох аллегоричних образів. Аллегорія найбільше застосовувалась у релігійному мистецтві.

В українському образотворчому мистецтві аллегоричні сюжети набули широкої популярності в 17–18 ст., коли національно-визвольна боротьба українського народу потужно вплинула на розвиток національної культури. Внаслідок початку суспільних процесів виникла система образних аллегорій, через які розкривалися філософські, моральні, етичні та естетичні ідеї. Аллегоріям приписувався глибокий синкретичний зміст, і вони здебільшого мали моралістичну та повчальну спрямованість. Аллегоричні образи увійшли до геральдичного мистецтва як емблеми.

До алегорії звертався Г. Сковорода у таких книгах як «Наркісс...», «Абетка, або Буквар світу». Твори сповнені різних алегоричних образів, виразних і пластичних,

Меланхолійні, руйнівні алегоричні образи, породжені трагізмом 1-ї світової війни, втілено у творах *Г. Нарбути*. Класична алегорія смерті – скелет із чорною шаллю.

В приказці “переливати з пустого в порожнє” присутня алегорія беззмістовності дій. Тема відносить глядача до фольклору, наштовхуючи на переосмислення прийнятих речей у нашому світі.

Натюрморт на противагу показує атрибути вишуканості, що є виразним символом перебільшеного матеріального значення. Речі як предмети поклоніння, постають на величезному полотні.

Робота може спонукати до нового осмислення оточуючого середовища та предметів. Вона може зруйнувати стереотипи, змусивши поглянути на повсякденні речі під іншим кутом, виявляючи їх приховану красу чи значення.

Від початку війни погляд на навколишній світ є спотвореним. Відбулася глибинна переоцінка цінностей, страх за людське життя став на перше місце, і поступово всі речі, які здавалися важливими, відійшли на другий план. Це нагадує про плинність часу, і тимчасовість речей.

Основна ідея картини — це образ матеріального світу. Масштабні предмети і фактури можуть вказувати на милування ними, водночас підкреслювати їхню домінуючу роль у житті людини. Однак через гіперболізацію розмірів і контраст із порожнім, беззмістовним контекстом, ці речі втрачають свою значущість. Це створює відчуття абсурдності, адже, попри свою привабливість, матеріальні об'єкти не здатні дати справжній сенс існуванню.

А композиція з двома жіночими фігурами зображує сцену, в якій люди переливають воду через паркан, займаючись безглуздою справою. Цей образ алегорично відображає марність матеріального світу: люди вкладають сили і час у дії, що не мають реального сенсу.

Паркан символізує бар'єри, які створює прив'язаність до речей, що роз'єднують людей і заважають справжньому взаєморозумінню.

Все у композиції відбувається нелогічно всупереч фізиці: люди стоять на воді. Вони переливають воду чашами, з яких вода ллється широкою струєю, нереалістично вигинаючись.

Фон нагадує умовний пейзаж з озером. Цей простір пустий, ніби в невизначеному середовищі. Для того щоб увага була зосереджена на дії.

У поєднанні з натюрмортом ця композиція підкреслює контраст між показною важливістю матеріального та його фактичною беззмістовністю, звертаючи увагу на порожнечу таких прив'язаностей.

Висновки першого розділу

Диптих може бути зображенням емоційної і духовної пустоти, яку не можуть заповнити речі. Картина відображає порожнечу прив'язаностей, показуючи, як надмірна залежність від матеріальних речей не приносить справжнього задоволення чи наповненості. Вона ілюструє, що прив'язаність до предметів створює ілюзію сенсу та стабільності, але насправді залишає людину емоційно спустошеною.

Побутові речі, які здаються значущими, лише тимчасово заповнюють порожнечу, тоді як справжні цінності — любов, свобода, творчість чи взаєморозуміння — залишаються поза увагою. Тема пустоти підкреслює, що матеріальне ніколи не здатне замінити глибокі, нематеріальні цінності, такі як людські стосунки чи духовний розвиток.

РОЗДІЛ 2

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ОБРАЗУ

2.1. Композиційне розміщення зображення на листі та передача характеру форми предметів і їхніх пропорцій

Диптих — це форма художнього твору, що складається з двох частин, об'єднаних спільною темою чи ідеєю. Створення спорідненої композиції, колористичне рішення та сенси вимагає ретельної уваги до деталей. Крім того, кожна частина повинна мати власний сенс і свої елементи композиції. Також важливо, щоб обидва зображення були масштабованими для гармонійного поєднання у єдину картину. У сучасному мистецтві художники можуть використовувати диптихи, щоб показати два різних кути погляду на одну тему. Диптих може бути способом вираження зміни настрою, наприклад коли перша частина може бути яскравою та енергійною, а друга - темною та меланхолійною.

Одна частина диптиха - натюрморт. Досить важливо підібрати елементи і вибудувати з них гармонійну композицію. Художник має враховувати взаємодію «головних героїв» між собою за формою, розмірами, колоритом (теплим, холодним). Символізм у натюрморті є ключовим елементом, оскільки предмети не лише для зображення реальності, а й для передачі прихованих смислів та ідей.

Баланс і рівновага: предмети повинні бути розташовані так, щоб створювати відчуття гармонії. Це може бути симетричне чи асиметричне розміщення, яке надає роботі динамічності або спокою.

Центр уваги: одна або кілька деталей виділяються через розмір, розташування, освітлення чи кольоровий акцент, спрямовуючи погляд глядача.

Лінії і рух: уявні лінії між предметами ведуть око глядача крізь картину. Це можуть бути діагоналі для динаміки, горизонталі для спокою або криві для плавності.

Глибина простору: використання переднього, середнього та заднього планів створює ілюзію тривимірності. Це досягається завдяки масштабу

предметів, перекриттю та розташуванню у просторі. В даній роботі ігнорується повітряна перспектива задля створення символізму.

Контрасти: поєднання великих і дрібних, світлих і темних, яскравих і приглушених елементів допомагає урізноманітнити композицію і зробити її цікавішою.

Єдність і цілісність: усі предмети мають бути пов'язані між собою, створюючи загальну тему чи настрій, щоб композиція сприймалася як єдине ціле.

2.2. Детальна прописка форм предметів та синтез - підведення підсумку творчого проекту

Висновки до другого розділу

В другому розділі було теоретично охарактеризовано трансформацію та переосмислення образу. Також, було композиційне розміщення зображення на листі та передача характеру форми предметів і їхніх пропорцій та детальна прописка форм предметів та синтез - підведення підсумку творчого проекту.

Мистецтво може бути або не бути красою, порятунком чи сенсом. Воно може бути близьке або не близьке до таких почуттів, як страждання, піднесеність, любов. Бо мистецтво – це досвід, який збагачує життя.

Як писав Владислав Татаркевич, «були і є три найвищі цінності: добро, краса і правда». Краса справді вважається однією з трьох найвищих цінностей західної культури. «Краса — це блиск істини», — повторюємо ми за Платоном. Краса у Платона — це не чуттєва краса. Ми будемо близькі до його розуміння, коли скажемо «прекрасне життя», «прекрасна людина», «гарний, як Сократ», про фізичну потворність якого сучасники могли б складати пісні.

ВИСНОВКИ

Сучасні художники все частіше досліджують залежність людини від матеріального, критикуючи й висміюючи нашу прив'язаність до речей. У роботах підіймається питання прагнення до стабільності і безпеки через володіння, проте цей зв'язок виявляється ілюзорним. Так, Люсіан Фрейд у своїх портретах підкреслює невблаганне старіння тіл, показуючи марність прагнення до вічного матеріального. Зображення оголеного й вразливого людського тіла нагадують про крихкість і тимчасовість матеріального, яке не здатне дарувати справжнє відчуття стійкості.

Диптих може бути зображенням емоційної і духовної пустоти, яку не можуть заповнити речі. Картина відображає порожнечу прив'язаностей, показуючи, як надмірна залежність від матеріальних речей не приносить справжнього задоволення чи наповненості. Вона ілюструє, що прив'язаність до предметів створює ілюзію сенсу та стабільності, але насправді залишає людину емоційно спустошеною.

Побутові речі, які здаються значущими, лише тимчасово заповнюють порожнечу, тоді як справжні цінності — любов, свобода, творчість чи взаєморозуміння — залишаються поза увагою. Тема пустоти підкреслює, що матеріальне ніколи не здатне замінити глибокі, нематеріальні цінності, такі як людські стосунки чи духовний розвиток.

В другому розділі було теоретично охарактеризовано трансформацію та переосмислення образу. Також, було композиційне розміщення зображення на листі та передача характеру форми предметів і їхніх пропорцій та детальна прописка форм предметів та синтез - підведення підсумку творчого проекту

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афоніна О. С. Художні прийоми "подвійного кодування" в синтезі мистецтв. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2017. Вип. 38. С. 118-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apitphk_2017_38_16
2. Станіславська К. І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури: монографія; вид. друге, перероб і доп. Київ: НАКККіМ, 2016. 352 с. :іл.
3. Триколенко С.Т., Єлісеєв І.А. Інтегрований синтез мистецтв на прикладі використання мотивів вікторіанської готики в мистецтві створення одягу та прикрас. Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. Культура і мистецтво. 2022. Вип. 26. С. 222- 229. doi: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2022.26.27>.
4. Назар Білик: «Художнику цікаво те, що пов'язано з людиною і суспільством». Щербенко Арт Центр: сайт. URL: <https://www.shcherbenkoartcentre.com/uk/publications/nazar-bilik/nazar-bilikhudozhniku-cikavo-te-shho-pov-yazano-z-ljudinoju-isuspilstvom/> (Дата звернення 09.12.2024)
5. Назар Білик і його уявні відстані в мистецтві. Українське відро: сайт. URL: <https://www.ukrainskevidrodzhennia.com/post/nazarbilyk> (Дата звернення 09.12.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

<https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/category/arch>

Молодий вчений . Наукові конференції

Архітектура та мистецтвознавство

Чаркіна М. А.

студентка,

Науковий керівник: Козак Т. В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

ПЕРЕОЦІНКА ЦІННОСТЕЙ В МИСТЕЦТВІ

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, матеріальні цінності для багатьох людей почали здаватися дріб'язковими та абсурдними. Речі, яким раніше надавали велике значення, втратили свою важливість перед обличчям життя і смерті, втрат і глибоких змін у світогляді. Тема зміни понять і сенсів у звичних речах розкриває, як із плином часу чи під впливом подій звичні предмети набувають нового значення або, навпаки, втрачають свою вагу.

Що означає переоцінка цінностей? Переоцінка цінностей передбачає зміну поглядів і, відповідно, прав і обов'язків, якими ми керуємося в житті. Створення нових цінностей часто означає революційний акт. Не випадково один із мислителів французького Просвітництва – Вольтер – вважав, що найкраще є ворогом хорошого. Немає миру між цінностями. Цінності конкурують між собою. Після переоцінки цінностей те, що колись вважалося хорошим, виявляється чимось гіршим, нижчим, поганим. Нові цінності створюють унікальні люди, творці, видатні особистості, які не підкоряються волі групи, а живуть за власною волею.

Саме сучасні мистецьки художники нерідко зображають порожнечу матеріального світу, його неспроможність знайти справжній сенс у реальності, де основні цінності змістилися. Через те, що основні цінності зміщаються, звичні речі постають у новому світлі, символізуючи зміну життєвих орієнтирів.

На думку, С. Моравський трактував художню цінність як певну фактор, поява якого в даній культурній діяльності або в продукті цієї діяльності – об'єкт культури є необхідною умовою для того, щоб дана діяльність або її продукт були можливими мав бути включений до класу діяльності або її продуктів, які називаються творами мистецтва.

Сучасні художники все частіше досліджують залежність людини від матеріального, критикуючи й висміюючи нашу прив'язаність до речей. У роботах підіймається питання прагнення до стабільності і безпеки через володіння, проте цей зв'язок виявляється ілюзорним. Так, Люсіан Фрейд у своїх портретах підкреслює невблаганне старіння тіл, показуючи марність прагнення до вічного матеріального. Зображення оголеного й вразливого людського тіла нагадують про крихкість і тимчасовість матеріального, яке не здатне дарувати справжнє відчуття стійкості.

На полотнах відомих митців часто з'являлися зображення покинутих будівель, розбитих предметів, побутових речей, що втратили своє значення. Наприклад, Джорджо де Кіріко – італійський художник, який заснував метафізичний живопис, зображав пусті міські простори та архітектурні об'єкти, які здаються позбавленими життя і людської присутності. Його роботи натякають на пустоту матеріального світу.

Для підкреслення основної ідеї митець має вдало використовувати всі можливі засоби – колористику, композицію, масштабність образів, світлотінь. У композиції «Пусте-порожнє» акцент на предметах, які відображають тему втрати сенсу і пошуку нових цінностей. Композиція включає різні масштаби елементів, узгоджені з їхньою смисловою вагою. Люди стоять серед звичайних побутових речей, що нагадують декорації в театрі абсурду. Тут є натяк на хиткість людської прив'язаності до матеріального світу та ілюзорність його важливості.

Сучасне мистецтво показує, що у час війни втрата значущості речей відкриває справжню цінність нематеріального – людських стосунків, свободи та пам'яті.

У своєму житті ми керуємось різними цінностями, завдяки яким робимо вибір. Цінності діють як пробний камінь для визначення того, що добре, а що погано, що правильно, а що неправильно. Цінності також визначають, що є красивим і потворним, і навіть те, що правда, а що брехня. Дане значення приймає свою протилежність. Це означає, що ми визначаємо цінності, коли робимо вибір. Немає жодних значень після встановлення. Самі роблячи вибір, ми виявляється творцями цінностей – створюючи нові цінності, ми часто ламаємо старі цінності.

Таким чином, новим напрямом для творчості стала тема переоцінки матеріального, що дає можливість усвідомити, чим є справжня цінність речей у світі, де війна розкриває абсурдність і короткочасність матеріального.

Список використаних джерел:

1. Назар Білик: «Художнику цікаво те, що пов'язано з людиною і суспільством». Щербенко Арт Центр: сайт. URL: <https://www.shcherbenkoartcentre.com/uk/publications/nazar-bilik/nazar-bilikhudozhniku-cikavo-te-shho-pov-yazano-z-ljudinoju-isuspilstvom/> (Дата звернення 09.12.2024).